

Mis teadust teed? *Eesti teaduskeel* *eestikeelse doktorandi töös*

EVE-LIIS ROOSMAA, HELENA LEMENDIK,
PEEP NEMVALTS, TRIIN ROOSALU

ERÜ kevadkonverents 17.06.2022

TALLINNA ÜLIKOOL

termin *doktorand*

Eelistagem süsteemseid ladina gerundiivist (*-nd-us, a, um*) pärinevaid termineid *doktorand, magistrand* 'doktori-, magistritöö tegija' tähisena, nagu *eksaminand* (< ld *examinandus*) on 'eksamitegija' ja *diplomand* 'diplomitöö tegija v kaitsja'.

vrd DE *Doktorand, Doktorandin*
SV *doktorand*
ES *doctorando*
IT *dottorando*
HU *doktorandusz*
jt

aga
FR *doktorant*
RU *докторант*

Uurimisküsimused

Eesti doktorandide **arvamused ja kogemus keelekasutusest** akadeemilises suhtluses

- Millisena kogevad Eesti doktorandid **keelevaliku probleemi** oma töös?
- Kui sageli ja milliseid **raskusi** tunnevad nad **teadusteksti kirjutades** nii eesti kui inglise keeles?
- Milliseks hinnatakse võimalust leida **sobivaid eestikeelseid termineid**?
Kui asjakohasena tajutakse oma uurimistöös kasutatavaid termineid?

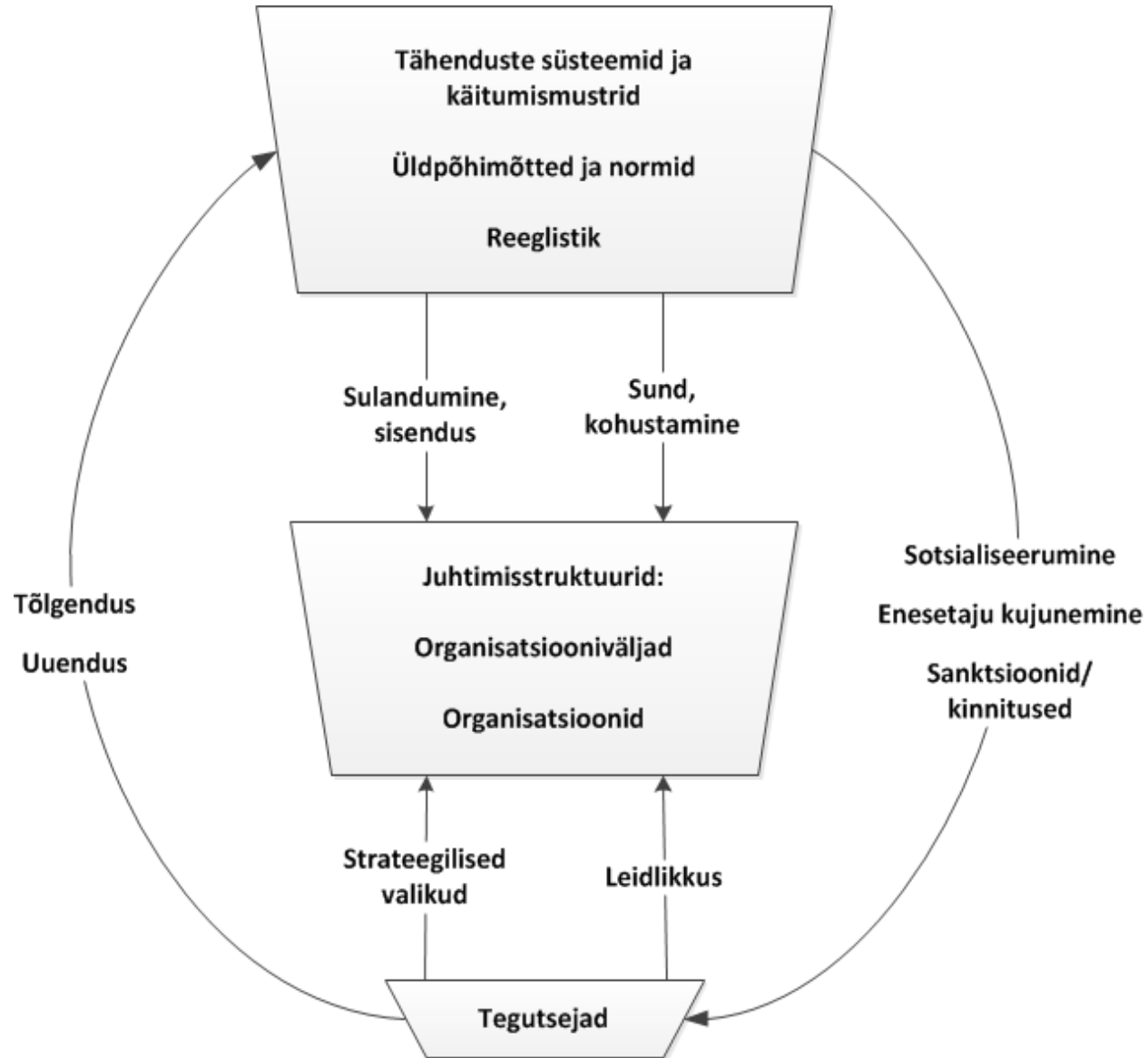

Teoreetiline raamistik

John Berry mudel (1997) – kultuuridevahelised strateegiad

		Päritolukultuuri, kohaliku teadussuhtluse säilitamine (kontaktid, osalemine), selle olulisus ja väärtustamine	
		Jah	Ei
Sihtkultuuris, rahvusvahelises teadussuhtluses osalemine, selle olulisus ja väärtustamine	Jah	integratsioon (lõimumine, põimumine)	assimilatsioon (lahustumine)
	Ei	separatsioon, segregatsioon (eraldumine, kihistumine)	marginaliseerumine (eemalejäämine)

Richard Scotti institutsioonide kihilisuse mudel (1995)

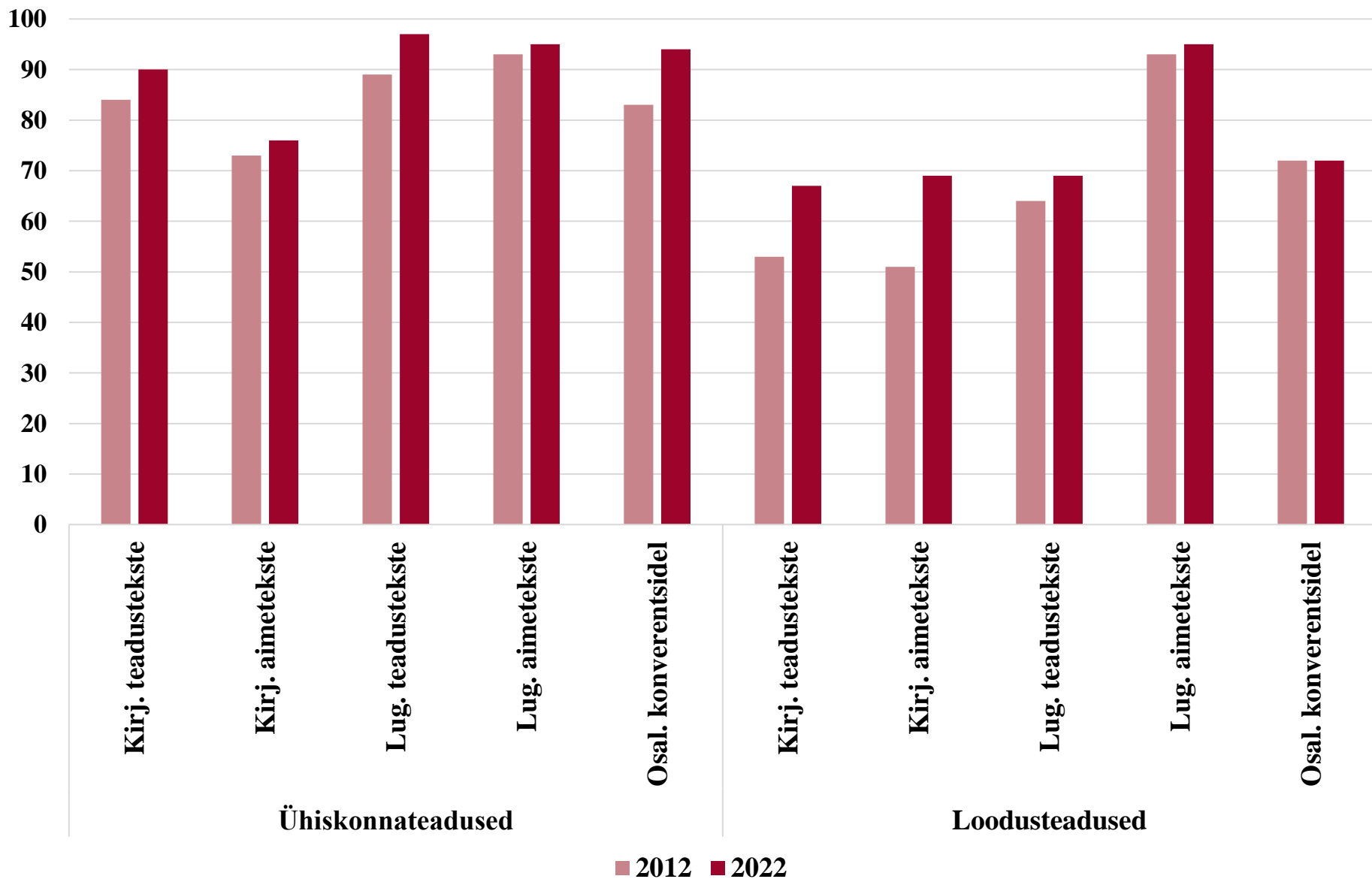

Andmed: doktorandide küsitlus

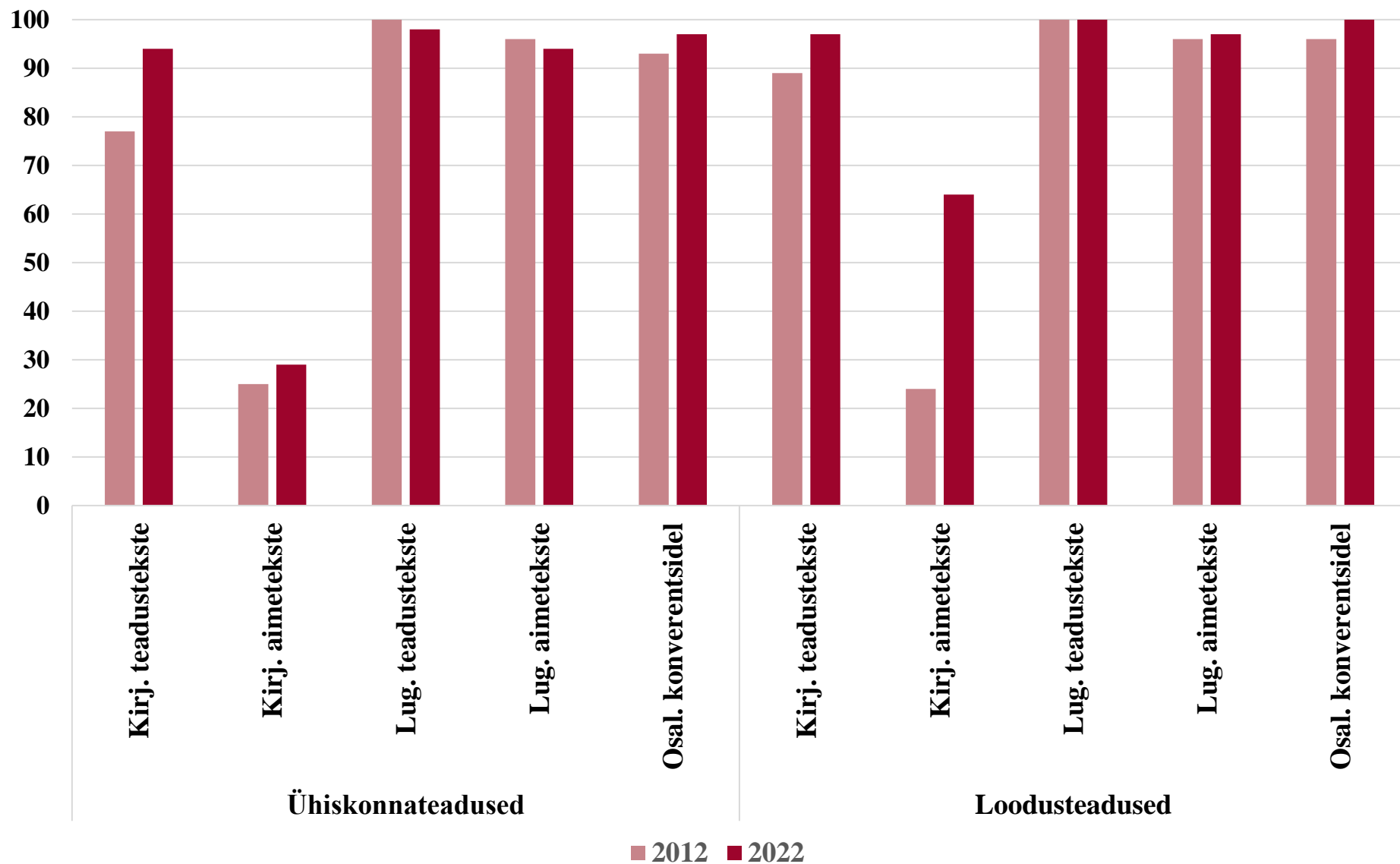
”Eesti keel kõrghariduse ja teaduse keelena” 2012 ja 2022

Valimi kirjeldus	2012	2022
Ülikoolide arv	7	6
Vastajate arv	240	101
Sugu, naiste %	70%	70%
Keskmine vanus (min/max)	33 (23/64)	37 (24/57)
Eesti emakeel, %	92%	92%
Põhitegevus: doktorand	40%	36%
Põhitegevus: töötav	54%	49%
Doktoriõpingud seotud tööga, jah %	80%	75%
1– 2 õppeaasta	33%	32%
3– 4 õppeaasta	51%	43%

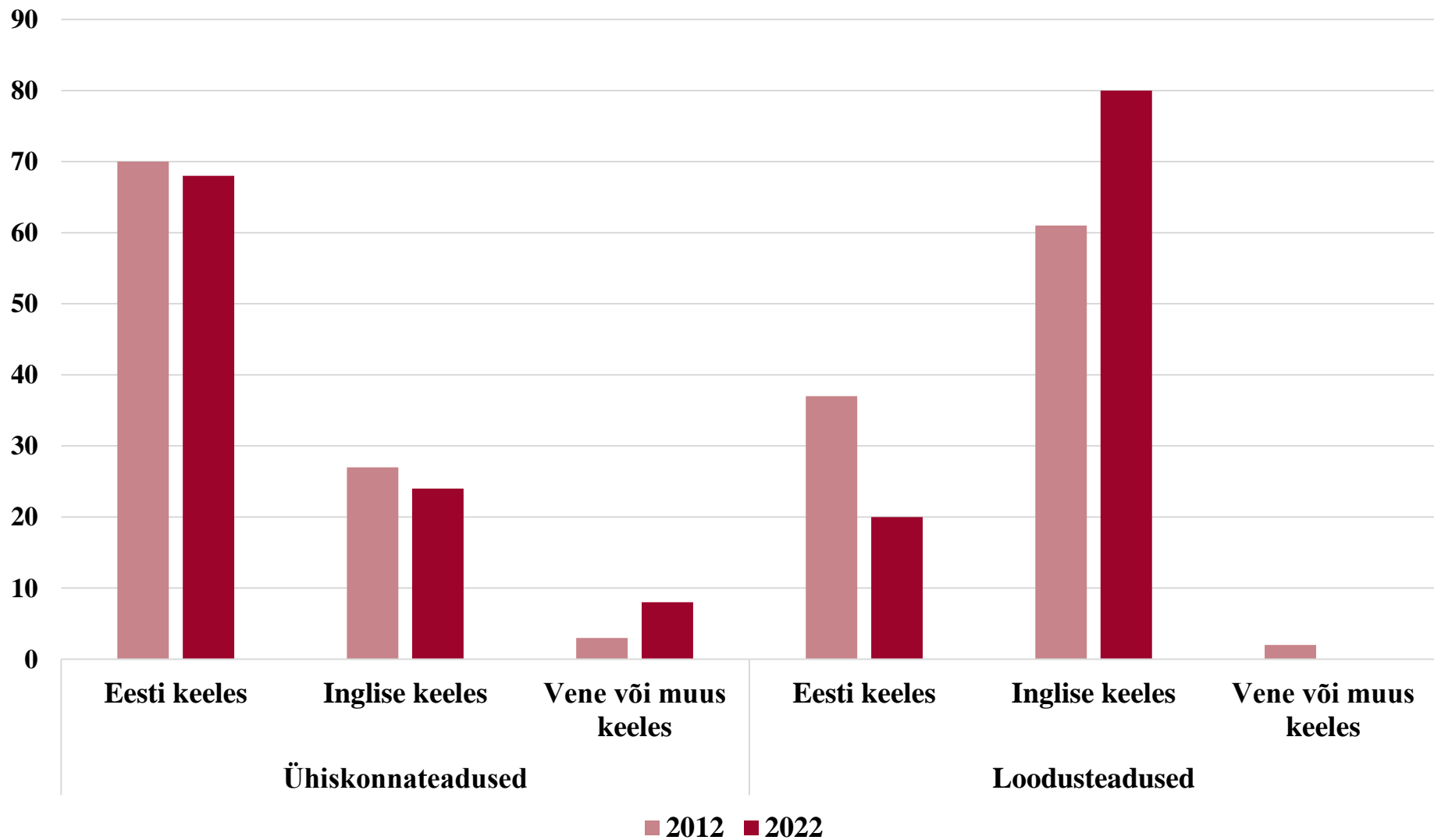
Tulemused: eestikeelse teadustöö viisid, %

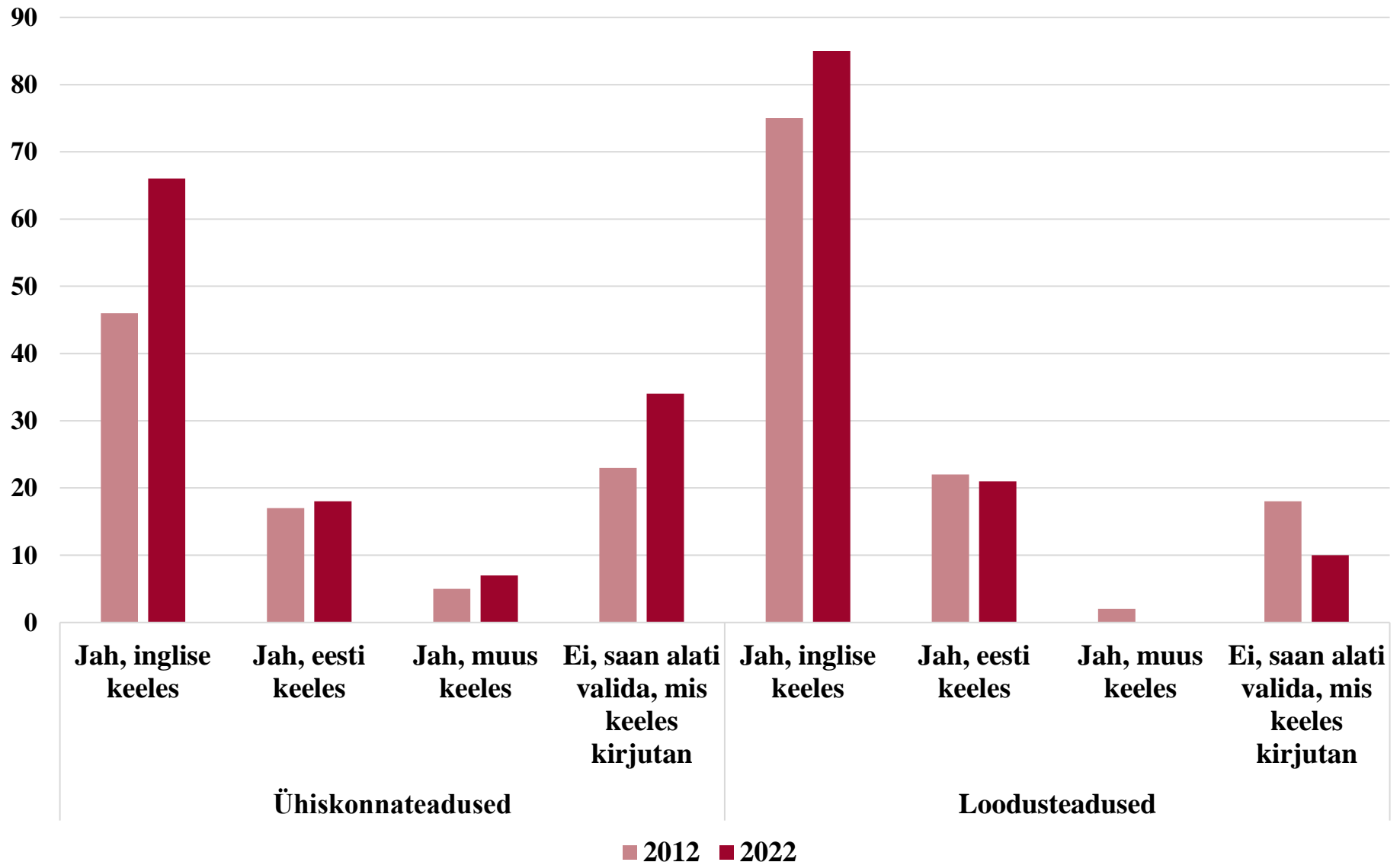
Tulemused: ingliskeelse teadustöö viisid, %

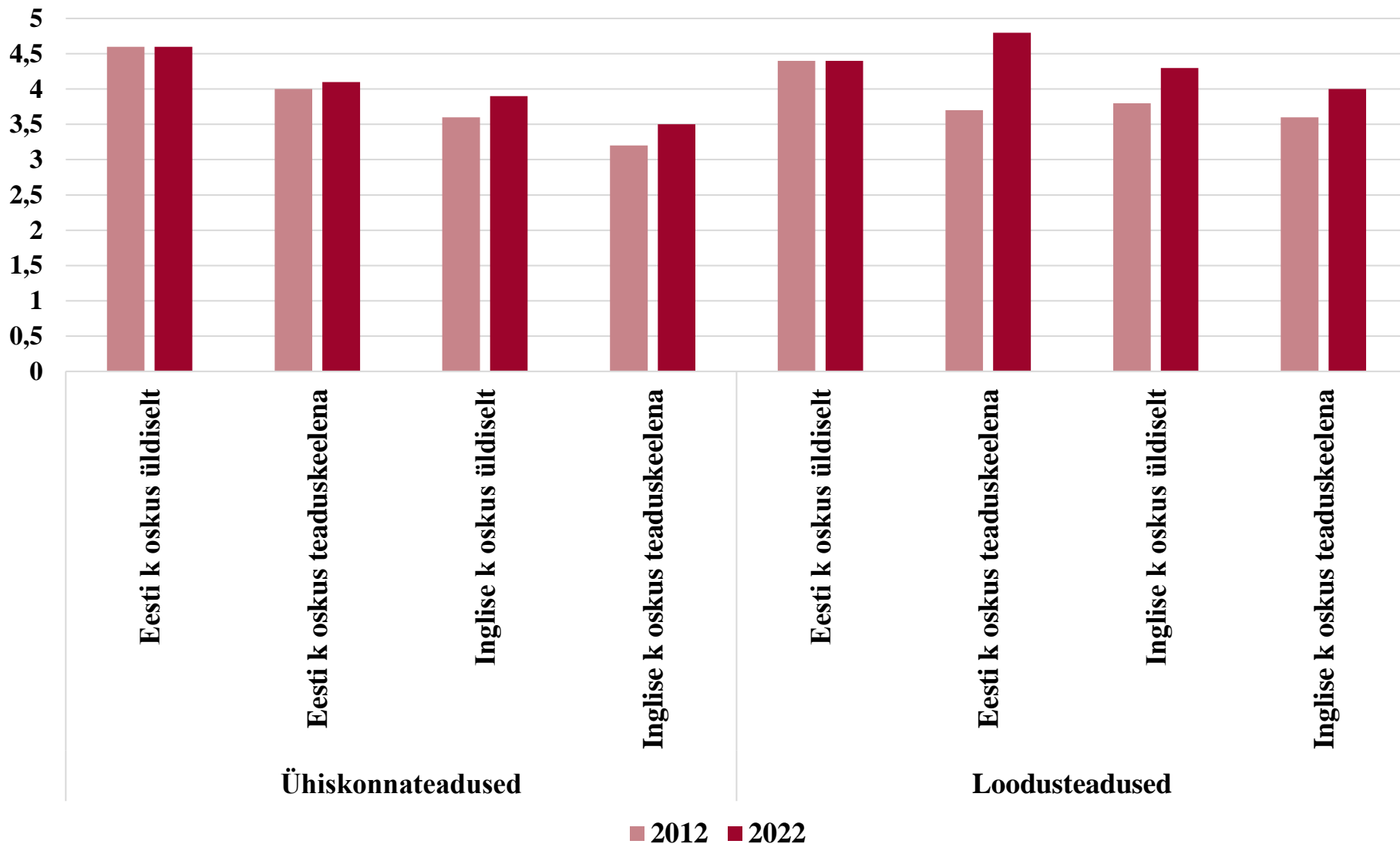
Tulemused: keel, milles on mugavam, lihtsam kirjutada, %

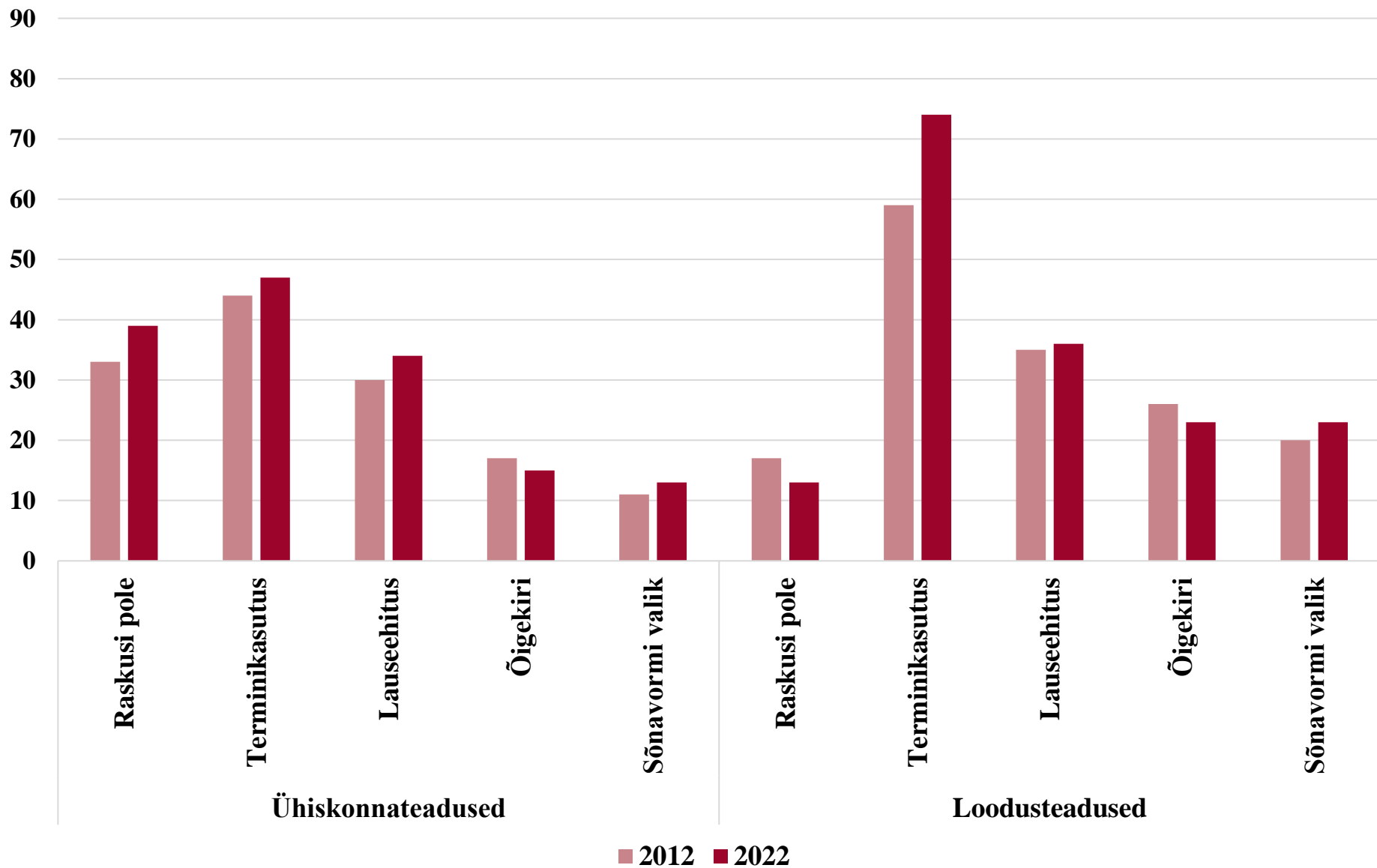
Tulemused: kuivõrd on tajutud sundi kirjutada teadusteksti mõnes kindlas keeles, %

Tulemused: hinnang eesti ja inglise keele oskusele, keskmine 5-pallisel skaalal (väga halb – väga hea)

Tulemused: eesti keeles kirjutamise raskused, %

Tulemused: teadusteksti kirjutades tekkinud raskuste sagedushinnang, %

	Ühiskonnateadused		Loodusteadused	
	2012	2022	2012	2022
Ei leia head erialamõiste tähist <i>eesti keeles</i>				
Ei ole ette tulnud	6	15	3	3
Harva	37	37	26	21
Sageli	57	48	71	77
Ei leia head erialamõiste tähist <i>inglise keeles</i>				
Ei ole ette tulnud	17	11	19	28
Harva	61	63	60	67
Sageli	22	26	21	5

Doktorandide vaateid

➤ Erialakirjandus ja -suhtlus sageli võõrkeelne

„Pea kogu erialane teaduskirjandus on inglise keeles, seega on ka selles nii mugava lugeda kui end väljendada ..“

➤ Inglise keeles olemas välja kujunenud erialane sõnavara

„Kuna valdav osa kogu kirjandusest on inglise keeles, on ka vastav sõnavara välja kujunenud ja kõigile üheselt arusaadav.“

➤ Eestikeelne terminivara puudulik, raskesti leitav, puudub ühtsus

„... eesti keeles on kirjutamine veel raskem, sest **terminoloogia** puudub või seda on keeruline leida ..“

„... kogu **terminoloogia** on inglise keelne, puudub kogemus ja oskus eesti k kirjutada.“

„Eesti keeles on .. igal teadlasel sama asja kohta oma **mõiste**.“

Doktorandide vaateid: valdkonna mõju

Eesti terminite piisavus ja tarvitus **oleneb valdkonnast**

- Mõnel erialal, eriti **Eestiga seotud uurimisvaldkondades**, on piisav ja ajakohane sõnavara

„Minu teema on eestispetsiifiline. Osad terminid on võõrkeelde halvasti **tõlgitavad**.“

„.. minu erialaks on ajalugu, .. kinnistunud eestikeelseid termineid on palju ning mõnes valdkonnas (nt Nõukogude ajalugu) on neid .. isegi rohkem kui inglise keeles.“

Doktorandide vaateid: valdkonna mõju

➤ Eestikeelne terminitöö ei jõua valdkonna kiirele arengule järele

„... rahvusvaheline teaduskeel saab uusi **mõisteid** kiiremini juurde, kui idaeuroopa väikeriigi teadlased suudavad neid oma keelde **tõlkida** ja **tõlkele** veel mingisugust tunnustust ja käivet saada.“

➤ eriti n-ö kitsastel erialadel

„Minu valdkond nii kitsas, et eestikeelne erialastiil ja **-terminoloogia** on veel lõpuni välja arendamata.“

„**Mõistete** süstematiseeritud **tõlkimine** ei oleks ka väga mõttekas, sest Eestis leidub alla 5 konkreetse valdkonna spetsialisti.“

Doktorandide vaateid: tõlkeprobleem

➤ Raske leida olemasolevat õiget eestikeelset terminit

„... paljudele erialastele terminitele raske eestikeelseid vasteid leida ja väga paljudel juhtudel neid polegi.“

„Eestikeelsete vastete leidmine võib olla raske või aeganõudev.“

➤ Raske ja aeganõudev termineid ise tõlkida

„Terminoloogia puudus, kipun sageli tõlkima“

„... paljusid termineid (mitte alati erialaseid; vahel ka omadussõnu) ei suuda kuidagi eesti keelde sama sisuga tõlkida. Samas vahel toimub ka vastupidi (eestikeelseid sõnu on keeruline ingliskeelde tõlkida).“

„Osa terminoloogiat on tulnud endal leiutada, mis võib olla üsna aeganõudev.“

Doktorandide vaateid: murekohad

- **Kas omatõlked on korrektsed:** sisu ei ole sama või piisavalt täpne
„Ma ei oska eesti keeles sageli väljendada või edasi anda mõisteid, kontseptsioone.“
- **Toortõlked**
„... otse tõlkides tuleb ka mingeid värdsõnu.“
„... kipub üldiselt olema probleemiks toorlaenude rohke kasutus ..“
- **Väljastpoolt valdkonda tulev mõju**
„... eestistatud [terminid] tähendavad sageli hoopis midagi muud, eriti kui tõlge ja eestindus on tulnud valdkonnavälise keeleteoimetaja poolt“
„Olen vastu eriala ekspertide poolt juba juurutatud terminite muutmisele. .. Keele uutmine uutmise pärast on ärritav .. nt mõned kõrgkooli õpikud .. on justkui vananenud, kuna keeleteadlased on otsustanud asjatute uuendustega lagedale tulla.“

Doktorandide vaateid: võõrterminid

➤ Eelistus mugandada ingliskeelseid erialatermineid

„... niimoodi väldime segadusi ja teksti mõte jääb lugejale arusaadavaks.“

➤ Võõrterminite kriitika

„Kohati on võõrterminitega liiale mindud .. “

„Kiputakse kasutama .. võõrkeelseid sõnu ja mõisteid. Eriti siis, kui eestikeelsed **vasted** on täiesti olemas.“

„Sageli on eestikeelne **terminoloogia** olemas, kuid kirjutaja või tõlkija pole sellest teadlik ja kasutab inglise keele toortõlkeid.“

„... palju anglitsisme eestikeelsemate korrektsete terminite asemel“

➤ Ettepanek

„... eestikeelseid termineid võiks just vastava doktoritööga käibesse tuua.“

Vaja eesti teaduskeelee ja terminoloogia õpet

- igas kõrgkoolis
- igal erialal
- igal õppeastmel
- juhendajate, õppejõudude täiendkoolitusel

Peep.Nemvalts@tlu.ee

TEADUSKEELEKESKUS

TALLINNA ÜLIKOOL

KIRJANDUS

- Berry, J. W. 1997.** Immigration, acculturation and adaptation.
– Applied Psychology: An International Review, 46, 5–68.
- Roosmaa, E.-L.; Roosalu, T.; Nemvalts, P. 2014.** Doktorantide teadustöö keele valikutest. – Ülikool ja keelevahetus. Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi XLII, lk 37–52.
- Scott, W. R. 1995.** Institutions and organizations. Sage Publications.

